
MTA Law Working Papers

2015/22

**A magántanári habilitációtól az
egyetemi katedráig**

**Adalékok Magyary Zoltán tudományos
pályaképehez (1923-1930)**

Schweitzer Gábor

Magyar Tudományos Akadémia / Hungarian Academy of Sciences

Budapest

ISSN 2064-4515

<http://jog.tk.mta.hu/mtalwp>

A magántanári habilitációtól az egyetemi katedráig – Adalékok Magyary Zoltán tudományos pályaképéhez (1923-1930)

A tanulmány Magyary Zoltán 1923 és 1930 közötti tudományos pályafutásának kevésbé feltárt mozzanataira kíván rámutatni. A szakmai életút állomásai természetesen jól ismertek. Magyary Zoltán (1888-1945), a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium IV. tudománypolitikai és egyetemi ügyosztályának vezetőjeként 1927-ben szerezte meg az egyetemi magántanári címet, 1930-ban nyilvános rendes egyetemi tanárként meghívást kapott a budapesti tudományegyetem jog- és államtudományi kara frissen szervezett közigazgatási- és pénzügyi jogi tanszékére. Közben pedig két alkalommal – 1928-ban és 1929-ben – az MTA levelező tagjává is ajánlották. Úgy tűnik, hogy komoly, de hiábavalónak bizonyuló erőfeszítéseket tettek Magyary Zoltán akadémikussá választása érdekében. A rendelkezésre álló források alapján rekonstruálható, hogyan zajlott le második nekifutásra sikeres egyetemi magántanári habilitációja, miként az is, hogy milyen megfontolásokra tekintettel került a közjogi- és közigazgatási jogi tanszék átszervezése révén létrejövő közigazgatási- és pénzügyi jogi tanszék élére. A témára vonatkozóan egy meglehetősen fontos levél is rendelkezésre áll. Magyary Zoltán 1928. május 20-án panaszos hangvételű levelet írt Klebelsberg Kunó, vallás- és közoktatásügyi miniszternek. A levél a szakirodalom számára sem ismeretlen, hiszen Szaniszló József évtizedekkel ezelőtt közzétette azt. Magyary ebben a vélhetően el nem küldött levélben egyebek mellett azt panaszolta el miniszterének, hogy amikor egyetemi magántanári képesítése először szavazásra került, a miniszter egyik rokonának „*agitációja*” következtében leszavazták, miként az is rosszul esett neki, hogy – amint erről magától a minisztertől értesült – ugyanezen hozzátartozó miatt maradt alul az akadémiai tagválasztáson is. „*...amikor egyetemi magántanári képesitésem először szavazásra került, Nagyméltóságod egy hozzátartozójának agitációja következtében szavaztak le, most pedig Nagyméltóságod maga mondta, hogy az akadémiai tagválasztáson áldozata voltam. Mindegyik esetet némán viseltem, bár egyikre sem szolgáltam rá*”.¹ A munkahelyi és hivatali sérelmeket hosszasan pertraktáló levél mellékleteként Magyary Zoltán a nyomaték kedvéért csatolta Korányi

---

¹ Szaniszló József: A közigazgatástudomány oktatásának és tanszékeinek története az ELTE Jog- és Államtudományi Karán 1777-1977 között. II. kötet. Bp., ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Államigazgatási Jogi Tanszéke, 1977. 298., továbbá Koi Gyula: Évszázadok megszgyéjén. Négy magyar közigazgatás-tudós útkeresése és életpályája. Bp., NKE, 2013. 114-115. A hivatkozott levél eredetije az ELTE ÁJK Közigazgatási Jogi Tanszéke Magyary-Archívumában lelhető fel. Ezúton is köszönöm Fazekas Marianna professzor Asszonynak, hogy az archívumban történő kutatást számomra lehetővé tette.

Sándor belgyógyász-professzor orvosi bizonyítványát, amellyel idegrendszerének a túlfeszített munka miatti megviseltségét kívánta igazolni.

1. Magyary Zoltán 1927-ben szerezte meg az egyetemi magántanári címet a budapesti tudományegyetem jog- és államtudományi karán. Az 1926 és 1927 között lezajló magántanári eljárásra vonatkozó egyetemi levéltári forrásokból az derül ki, hogy valamennyi kari szavazás sikeresen végződött. Akkor mégis mire vonatkozhatott a Klebelsberghez intézett levélben említett sikertelen első szavazás? Arra, hogy Magyary Zoltán korábban egyszer már megkísérelte az egyetemi magántanári cím megszerzését. Erre a kudarcot vallott próbálkozásra 1923-ban került sor. Abban az évben, amikor megjelentette „*A magyar állam költségvetési joga. Közigazgatási jogi tanulmány*” című monográfiáját. Ennek a kötetnek alapján kívánta a magyar közigazgatási jog tárgykerében az egyetemi magántanári képesítést megszerezni. Magyary Zoltán egyetemi magántanári képesítés iránti kérelmét Kmety Károly, a II. közjogi- és közigazgatási jogi tanszék professzora terjesztette az 1923. április 25-i kari ülés elé.² A jegyzőkönyv tanúsága szerint Kmety professzor véleménye szerint a folyamodvány megfelelt a habilitációs szabályzat követelményeinek. A kari ülést vezető dékán ezt követően – a magántanári képesítési eljárásnak megfelelően – elrendelte a titkos szavazást a folyamodó személyes minősültsége tárgyában. A személyes minőség feletti szavazás jelentette a magántanári képesítő eljárás első fordulóját.³ Ha a jelölt ezen túljutott, akkor szakmai munkásságának érdemi bírálatával két professzort bíztak meg, akik bizonyos idő elteltével terjesztették be írásos véleményüket a kari ülés számára. A bírálati jelentések alapján újabb szavazás következett. Ha a második fordulón is túljutott a jelölt, akkor kerítették sort a magántanári kollokviumra és a magántanári próbaelőadásra. Ha ezeket a fordulókat is sikerrel abszolválta a folyamodó, a kar egyetemi magántanárrá nyilvánította, amit megerősítés céljából a kultuszminiszternek terjesztettek fel. Az egyetemi magántanári cím használata a minisztériumi megerősítés után vált lehetségessé.

A Magyary Zoltán személyes minősültsége feletti szavazás azonban 1923-ban nem járt sikerrel, ugyanis nem kapta a szabályzat által megkívánt abszolút szavazattöbbséget. A leadott 16 szavazatból 8-an szavaztak mellette, 8-an pedig ellene. Ennek következtében pedig nem bocsátották a magántanári képesítés további fokozataira. Az eljárás tehát ennél a pontnál véget is ért. A személyes minősültség lényegében azt jelentette, hogy a magántanári képesítési

---

² ELTE Levéltár 7. a. 1. Állam- és Jogtudományi Kar. A Kari Tanács jegyzőkönyvei és mellékletei. 23. kötet. Az 1923. április 25-i VI. rendes ülés jegyzőkönyve. 1885/1922/23.

³ Bíró Judit: Magántanárok a pesti tudományegyetemen 1848-1952. Bp., 1990. 20. skk. (Fejezetek az Eötvös Loránd Tudományegyetem történetéből 12. kötet.)

eljárás érdemi részeit megelőzően a professzorok szabadon dönthettek arról, hajlandóak-e egyáltalán foglalkozni a magántanári cím elnyeréséért folyamodóval. Az egzakt módon nem meghatározott személyes minősültség egyfajta előzetes szűrőként rostálta meg az egyetemi magántanári címért folyamodókat. Nos, Magyary Zoltán ezen a rostán akadt fenn 1923-ban. Ez jelentette tehát azt a bizonyos első szavazást, amelyre a kultuszminiszterhez intézett 1928-as levélben utalt. A kudarc okát nehéz pontosan kideríteni. Magyary Zoltán Klebelsberg Kunóhoz intézett levelében a miniszter hozzátartozójának tulajdonította a kudarcot. De ki is lehetett ez a bizonyos rokon? Klebelsberg mostohaapósáról, keveházi Kováts Gyuláról⁴, az egyházjog professzoráról van szó, de arra vonatkozólag pillanatnyilag nem állnak rendelkezésre források, hogy volt-e bármi szerepe Magyary Zoltán 1923-as kudarcában. Feltehető ugyanakkor, hogy a személyes minősültség feletti szavazás sikertelenségében annak a tárgykörnek a megjelölése játszhatott szerepet, amelyből Magyary Zoltán magántanári címért folyamodott. Ez a tárgykör pedig a *magyar közigazgatási jog* volt. Lehetséges ugyanis, hogy túlságosan tágan adta meg a tárgykört, hiszen a habilitáció alapjául szolgáló monográfia csak részlegesen érintkezett a közigazgatási jog témakörével. Magyary Zoltán addigi tudományos publikációi között sem bővelkedtek a kifejezetten közigazgatási jogi munkák. Mindezek alapján úgy tűnik, hogy a tárgykör túlon túl tág megnevezése lehetett az oka, legalábbis az egyik oka annak, hogy miért nem szavazták meg Magyary Zoltán személyes minősültségét. Ezt a feltételezést az is alátámasztja, hogy 1926-ban a habilitációs monográfiát, egyúttal addigi tudományos munkásságát jobban lefedő tárgykörből, *a magyar pénzügyi jognak a költségvetési és zárószámadási jog* tárgyköréből folyamodott magántanári képesítésért. A habilitáció feszebben meghatározott témaköre már jobban igazodott szakmai profiljához. A személyes minősültség feletti 1926. április 28-i szavazás immáron problémamentesen, 14:1 arányú eredménnyel zárult. Ezt követően Magyary Zoltán irodalmi munkásságának bírálatára a kari ülés Kmety Károly és Tomcsányi Móric professzorokat kérte fel.⁵ A meglepően gyorsan elkészített bírálati jelentéseket az 1926. november 10-i kari ülés egyhangúan fogadta el.⁶ Kmety Károly kritikai észrevételektől lényegében mentes bírálati jelentése helyeslően és terjengősen foglalkozott azzal, hogy a jelölt – a habilitációs disszertáció témájára tekintettel - „*a magyar pénzügyi, vagy pénzügyi-közigazgatási jogból*”,

---

⁴ Klebelsberg Kunó feleségének, Botka Saroltának özvegyen maradt édesanyját keveházi Kováts Gyula vette feleségül. Lásd Életutunk. Gróf Klebelsberg Kunóné visszaemlékezése. Szeged, 1992. 23.

⁵ ELTE Levéltár 7. a. 1. Állam- és Jogtudományi Kar. A Kari Tanács jegyzőkönyvei és mellékletei. 26. kötet. Az 1926. április 28-i IV. rendes ülés jegyzőkönyve. 1442/1925-26.

⁶ ELTE Levéltár 7. a. 1. Állam- és Jogtudományi Kar. A Kari Tanács jegyzőkönyvei és mellékletei. 27. kötet. Az 1926. november 10-i I. rendes folytatólagos ülés jegyzőkönyve. 1442/1925-26.

illetőleg annak egyik részéből kérte a magántanári képesítést.⁷ Noha Tomcsányi Móric bírálati jelentése az egyetértő megállapítások mellett néhány kritikai észrevételt is megfogalmazott Magyary Zoltán komoly, alapos és becses munkaként jellemzett habilitációs értekezésével szemben, összességében elfogadásra javasolta a magántanári képesítés alapjául benyújtott monográfiát.⁸ Ugyanezen a kari ülésen Kmety Károly azt indítványozta, hogy mentseik fel Magyaryt a magántanári kollokvium és a magántanári próbaelőadás megtartása alól. A kollokvium megtartása alól ritkán adtak felmentést, a több éve oktató jogakadémiai tanárokat viszont rendszerint felmentették a próbaelőadás megtartása alól. Magyary azonban egyik kedvezményben sem részesült. Nem vették figyelembe azt sem, hogy 1918 óta a számvitelten megbízott előadójaként már kellő gyakorlati jártasságot szerezhetett a jogi felsőoktatás terén. Magyary Zoltán szóbeli magántanári kollokviumára 1927. február 10-én került sor. Miután a Kmety és Tomcsányi professzorok által feltett kérdésekre adott válaszokat a kari ülés egyhangúan fogadta el, erre tekintettel végül mégiscsak felmentést kapott a magántanári próbaelőadás megtartása alól.⁹ A magántanári képesítési eljárás érdemi része tehát véget ért. A kari ülés ezen a napon Magyary Zoltánt a magyar pénzügyi jognak a költségvetési és zárószámadási jog tárgyköréből egyetemi magántanárrá nyilvánította. A kultuszminisztérium nem sokat késlekedve 1927. március 22-én erősítette meg a magántanári képesítést. Ezzel a végső aktussal zárult Magyary Zoltán zökkenőmentesnek cseppet sem nevezhető, összességében közel négy évig elhúzódó egyetemi magántanári képesítési eljárása.

2. Az egyetemi magántanári cím megszerzése és a professzori kinevezés közötti években Magyary Zoltánt kétszer is ajánlották az MTA II. osztálya „A” alosztályának levelező tagjává. Megválasztására azonban sem 1928-ban, sem pedig 1929-ben nem került sor, sőt harmadszorra sem választották meg 1937-ben.

A Klebelsberghez intézett levélből kiderül, hogy Magyarynak eléggé rosszul esett az akadémiai tagajánlás kudarca. Ez persze érthető. Mindazonáltal nem ritkán fordult elő, hogy valakit a második, vagy a harmadik nekifutásra választottak meg az MTA levelező tagjává. Ezzel a szemponttal a tudománypolitika berkeiben otthonosan mozgó Magyarynak tökéletesen tisztában kellett lennie. Az első tagajánlás gyakorta nem is szólhatott másról, mint arról, hogy egy-egy név bekerüljön az akadémiai körforgásba. Ugyanakkor az sem mellékes

---

⁷ Kmety Károly bírálati jelenését lásd ELTE Levéltár 7. a. 1. Állam- és Jogtudományi Kar. A Dékáni Hivatal iktatott iratai. 4. doboz. 1442/1225-26., valamint ELTE ÁJK Közigazgatási Jogi Tanszék Magyary-Archívum

⁸ Tomcsányi Móric bírálati jelentését lásd. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. VKM. K. 636. 230-doboz. 1927-5-22769. szám.

⁹ ELTE Levéltár 7. a. 1. Állam- és Jogtudományi Kar. A Kari Tanács jegyzőkönyvei és mellékletei. 27. kötet. Az 1927. február 10-i V. rendkívüli ülés jegyzőkönyve.

körülmény, hogy az első tagajánlás idején még jóformán meg sem száradt a tinta Magyary Zoltán egyetemi magántanári kinevezésén, nem is beszélve arról, hogy ekkor még, miként a következő évi tagajánlás idején sem rendelkezett nyilvános rendes egyetemi tanári címmel. Nem igazán fordult elő akkoriban, hogy jogi fakultáson oktató, ám saját tanszékkal nem rendelkező egyetemi magántanárt választottak volna meg az MTA levelező tagjává.

Az 1928-as tagajánlás mögé mindazonáltal tekintélyes személyiségek sorakoztak fel: Csánki Dezső, Concha Győző, Balogh Jenő, Polner Ödön, Ereky István, Moór Gyula és Laky Dezső. A tagajánlás Magyary Zoltán szakirodalmi munkái közül a rövidebb terjedelmű tanulmányok mellett „*A magyar állam költségvetési joga*” című monográfiát, valamint az 1927-ben megjelent, Magyary által szerkesztett és részben általa is írt „*A magyar tudománypolitika alapvetése*” című összeállítást emelte ki. Míg az előbbi a tagajánlók szerint a szaktudóst, addig az utóbbi a szellemi élet egész területét áttekintő gondolkodót dicsérte.¹⁰

A tagajánlás feletti szavazás az illetékes osztály nagygyűlésének hatáskörébe tartozott. Tagjelölt az a személy lehetett, aki a leadott szavazatok kétharmadát megszerezte. A tagjelöltek feletti szavazás már az MTA összes osztályának tagválasztó nagygyűlése hatáskörébe tartozott.

Az MTA II. osztálya 1928. május 15-én szavazott a tagajánlások felett. Magyary Zoltán a szavazás alkalmával nem kapta meg a tagjelöltséghez szükséges kétharmados támogatottságot: 32-en szavaztak mellette, 24-en pedig ellene (57%).¹¹ A fellelhető forrásokból nem derül, hogy volt-e bármi szerepe a Magyaryra nézve kedvezőtlen eredménnyel végződő szavazásban Kováts Gyulának. Meg kell elégednünk azzal, hogy Klebelsberg a korábban idézett 1928-as levél tanúsága szerint ezt állította Magyarynak, ami nyilvánvalóan mély nyomokat hagyott az érzékeny lelkületű főtitkárban. Kováts Gyula professzor ugyanakkor neheztelhetett is Magyary Zoltánra, mint az egyetemi ügyosztály főnökére, hiszen nyugállományba helyezésében kétségkívül szerepet játszhatott. Ám ugyanezzel az erővel a Kováts professzorral egyidejűleg nyugállományba helyezett Concha Győző is neheztelhetett volna Magyaryra, de Concha professzor egyike volt Magyary akadémiai tagajánlóinak. Az 1928-as tagválasztások alkalmával a II. osztály jelöltjei közül egyébként utóbb Tomcsányi Móricot és Vinkler Jánost, a pécsi tudományegyetem perjogász-professzorát választották meg az MTA levelező tagjává.

---

¹⁰ Tagajánlások 1928-ban. Kézirat gyanánt. Bp., MTA, 1928. 22-24.

¹¹ MTA Könyvtára Kézirattára, RAL. K. 1536. Az MTA II. o. Nagygyűlési zárt üléseinek jegyzőkönyvei 1912-1928. A II. o. 1928. május 15-i nagygyűlési zárt ülésének jegyzőkönyve

A következő évben már alaposabban készítették elő Magyary Zoltán tagjelölté történő megválasztását. Legalábbis erre utalnak az MTA Főtitkári Hivatalának archívumában fellelhető levelek. A szálak Laky Dezsőnek, a budapesti tudományegyetem közgazdaságtudományi kara professzorának a kezében futottak össze. Az akadémia főtitkárához, Balogh Jenőhöz 1929. február 28-án intézett levelében írt arról, hogy a II. osztály hangulatát ismerve nagyjából 40 „*tagtárs úr*” szavazatára számíthatnak, ám ezzel együtt arra kérte a főtitkárt, hogy vesse latba tekintélyét Magyary érdekében. Akkor ugyanis kétség sem férhet hozzá, hogy Magyary megválasztása ezúttal simán fog menni. Noha a megválasztható 3 helyre 4 ajánlás érkezett, Laky véleménye szerint „*hiba volna meg nem kísérelni újra a küzdelmet Magyary Zoltán érdekében*”, hiszen az MTA tagjai közé bejutás olyan kitüntetést jelent, hogy az minden áldozatot megér. Magyary Zoltán is azon a véleményen volt, miután hosszasan egyeztetett Lakyval, hogy a 4 ajánlás ellenére sem szabad meghátrálni.¹² Korábban Magyary még úgy vélte, csak abban az esetben vállalja a tagajánlást, ha nincs több ajánlott, mint amennyi üres hely van. Ez viszont már Balogh Jenő egyik Csánki Dezsőhöz intézett leveléből derült ki.¹³

Az 1929-es tagajánlás alkalmával a korábbi támogatók mellé Kornis Gyula, Dékány István és Gerevich Tibor is felsorakoztak. Azaz ezúttal sem kizárólag a jogász-akadémikusok köréből sikerült pártfogókat találni. A tagajánlás szövege lényegében megegyezett az előző évivel. Ahhoz csupán azt a kiegészítést fűzték, hogy Magyary Zoltán tudományos készültsége és szervező talentuma folytán igazán sokat nyerne megválasztásával az akadémia.¹⁴ Erre azonban 1929-ben sem került sor. A II. osztály 1929. május 7-i ülésén szavaztak a tagajánlások felett. Magyary – noha közel járt hozzá – ezúttal sem szerezte meg a szavazatok kétharmadát: 26-an szavaztak mellette, 16-an pedig ellene (62%).¹⁵ Tagjelöltté tehát ebben az évben sem válhatott. A II. osztály tagjelöltjei közül 1929-ben Balás Károlyt, a budapesti jogi fakultás közgazdaságtan-professzorát, valamint Staud Lajos, nyugalmazott kúriai tanácselnököt választották meg az MTA levelező tagjává.

A kétszeres kudarc dacára Magyary Zoltán 1937-ben harmadszorra is vállalta a megmérettetést, ám a II. osztály tagajánlások feletti szavazása a lehető legrosszabb

---

¹² Laky Dezső levele Balogh Jenőnek. Bp., 1929. II. 28. MTA Könyvtára Kézirattára, RAL. A Főtitkári Hivatal iratai. 100/1929.

¹³ Balogh Jenő levele Csánki Dezsőnek. Bp., 1929. március 2. MTA Könyvtára Kézirattára, RAL. A Főtitkári Hivatal iratai. 100/1929.

¹⁴ Tagajánlások 1929-ben. Kézirat gyanánt. Bp., MTA, 1929. 24-26.

¹⁵ MTA Könyvtára Kézirattára, RAL. K. 1537. MTA II. osztály nagygyűlési zárt üléseinek jegyzőkönyvei 1929-1945. Az MTA II. osztályának 1929. május 7-i zárt ülésének jegyzőkönyve

eredménnyel zárult: 25-en szavaztak mellette, ám 29-en ellene; támogatottsága még az 50%-ot sem érte el.¹⁶ Magyaryból tehát harmadszorra sem lett akadémikus. De ez már egy másik korszak történetéhez tartozik!

3. Magyary Zoltán ugyanakkor 1930-ban kapott meghívást a Kmety Károly halálával megüresedő, II. közigazgatási- és pénzügyi jogi tanszékké átszervezett II. közjogi- és közigazgatási jogi tanszék élére. Az eddig is tudható volt, hogy Magyary számíthatott hivatali főnöke, Klebelsberg kultuszminiszter támogatására. Noha a pillanatnyilag rendelkezésre álló források nem adnak választ minden kérdésre, a háttérben játszódó folyamatok nagy vonalakban rekonstruálhatók.

Elöljáróban azonban érdemes arra utalnunk, hogy az 1920-as évek végén jelentős mértékben átalakult a budapesti jogi kar professzori köre. A kultuszminisztérium határozott fellépése folytán – s ebben Magyarynak, mint az illetékes ügyosztály főnökének meghatározó szerepe lehetett – nyugállományba helyezték a 70. életévüket betöltött professzorokat. Ekkor, 1928-ban nyugdíjazták Concha Győzöt (82 éves), keveházi Kováts Gyulát (79 éves), Grosschmid Bénit (76 éves), Nagy Ferencet (76 éves) és Király Jánost (70 éves). Az irányadó jogszabályok szerint a nyilvános rendes egyetemi tanárok 70. életévük betöltésekor nyerték el a nyugdíjjogosultságot, de gyakorta fordult elő, hogy az illetékes kar előterjesztése alapján a kultuszminisztérium eltekintett a nyugállományba helyezéstől. A megüresedett tanszékeket ugyanakkor általában pályázat, vagy meghívás útján töltötték be. A pályázat a kultuszminisztérium számára biztosított nagyobb mozgásteret a számára is megfelelő professzor tanszékre segítségével, a meghívás viszont elsődlegesen az egyetemi autonómia elvét juttatta inkább érvényre. A jogi fakultáson 1928-ban annyiban új helyzet állt elő, hogy a kultuszminisztérium a jogi kar ellenkérelme dacára nyugállományba helyezte a fent nevezett professzorokat. Ezután került a jogi karra Moór Gyula, Kolosváry Bálint, Szandtner Pál, Kuncz Ödön és Eckhart Ferenc. A kinevezett professzorok átlagéletkora éppen hogy csak elérte a negyvenöt évet. A fiatalítási szándék egyértelműnek látszik. Váratlan halálesetek folytán – Magyary Géza 1928-ban, Kmety Károly 1929-ben halt meg – két további tanszék is megüresedett.¹⁷

---

¹⁶ Tagajánlások 1937-ben. Kéziratul. Bp., MTA, 1937. 7-8., továbbá MTA Könyvtára Kézirattára, RAL. K. 1535. Az MTA II. osztály zárt üléseinek jegyzőkönyve. Az MTA II. osztálya 1937. április 27-i nagygyűlési zárt ülésének jegyzőkönyve

¹⁷ A személyi változásokat részletesebben Eckhart Ferenc egyetemtörténeti kötete dokumentálja. Eckhart Ferenc: A Jog- és Államtudományi kar története 1667-1935. A Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem története II. kötet. Bp., Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 1936.

Kmety Károly 1929. január 5-i halála után gondoskodni kellett a II. közjogi- és közigazgatási jogi tanszék betöltéséről is (Tomcsányi Móric 1922 óta állt az I. közjogi- és közigazgatási jogi tanszék élén). Az ilyenkor szokásos menetrendnek megfelelően bizottságot állítottak fel a tanszék betöltésének előkészítésére. Az 1929. január 30-i kari ülésen döntöttek ennek a bizottságnak a kiküldéséről. A bizottság elnöke Kenéz Béla, tagjai pedig Illés József, Balás Károly, Navratil Ákos és Tomcsányi Móric voltak. Az előadói teendők ellátásával Tomcsányi Móricot bízták meg. A bizottság 14 hónap (!) elteltével, 1930. március 26-án terjesztette véleményes jelentését a kari ülés elé. A bizottság a pénzügyi jogot és a pénzügyi közigazgatás jogát egyaránt felölelő közigazgatási jog folytonosan növekvő szerepére tekintettel azt javasolta a kar számára, hogy a közjogi- és közigazgatási jogi tanszéket szervezzék át közigazgatási- és pénzügyi jogi tanszékké. A bizottság álláspontja szerint a pénzügyi jog és a közigazgatási jog elméleti és gyakorlati jelentősége, valamint a két tárgyra vonatkozó tételes joganyag terjedelme egyaránt indokoltá teszi az önálló tanszék felállítását.¹⁸ Ez az elgondolás – amint ezt a később történetek is visszaigazolták – egyértelműen kedvező volt Magyar Zoltán számára. A kari ülésen felszólalók többsége támogatta a bizottság javaslatát. A II. közjogi- és közigazgatási jogi tanszék megtartása mellett ugyanakkor Doleschall Alfréd és Reiner János szólaltak fel. Reiner János, az egyházjog professzora hosszas felszólalásában arra is hivatkozott, hogy a javaslat lényegében nem egy tanszék átszervezését, hanem egy tárgy – a magyar közjog – törlését helyezi kilátásba.¹⁹

Vajon mivel magyarázható Reiner professzor ellenállása? Kevésbé ismert, hogy Reiner Jánosnak korábban volt egy magánkezdeményezése, amennyiben a Kmety Károly halálát követő napokban bizalmas levélben vetette fel Molnár Kálmán, pécsi közjogász-professzornak a megüresedett tanszék betöltésének lehetőségét. Tekintettel arra, hogy Kmety halála folytán ismét egy újabb – miként Reiner fogalmazott – tanszékbetöltési küzdelem veszi kezdetét, azt javasolta Molnárnak, hogy jó előre biztosítsa magának a kultuszminiszter rokonszenvét.²⁰ Ekkor még úgy tűnt, hogy a közjogi tanszék utódlásáról kell gondoskodni. Válaszlevelében Molnár Kálmán arra hivatkozott, hogy a maga részéről tisztán látja a nehézségeket. A kultuszminiszter nem igazán szimpatizál vele, ugyanakkor sohasem leplezett legitimista felfogása sem tekinthető jó ajánlólevélnek. Abban sem volt bizonyos, hogy a

---

¹⁸ ELTE Levéltár. 7. a. 1. Állam- és Jogtudományi Kar. A Kari Tanács jegyzőkönyvei és mellékletei. 30. kötet. Az 1930. március 26-i IV. rendes ülés jegyzőkönyve. 976/1928-29. A bizottság 1930. március 18-i üléséről készült jegyzőkönyvet lásd ELTE Levéltár. 7. a. 1. Állam- és Jogtudományi Kar. A Dékáni Hivatal iktatott iratai. 4. doboz. 976/1928-29.

¹⁹ ELTE Levéltár. 7. a. 1. Állam- és Jogtudományi Kar. A Kari Tanács jegyzőkönyvei és mellékletei. 30. kötet. Az 1930. március 26-i IV. rendes ülés jegyzőkönyve. 976/1928-29.

²⁰ Reiner János levele Molnár Kálmánnak. Bp., 1929. január 10. MTA KK, Ms 6218/6.

budapesti jogi karon mindenki támogatná, ám amennyiben a „*kar többségének jóindulata jutna kifejezésre*”, akkor benyújtaná a pályázatot.²¹ Erre azonban nem került sor. Már csak amiatt sem, mert a kultuszminisztérium a kar előterjesztése nyomán hozzájárult az üresedésben lévő tanszék átszervezéséhez, így a Tomcsányi-féle bizottság is tovább folytathatta munkáját.

A tanszék betöltését előkészítő bizottság az 1930. május 14-i kari ülésen ismertette személyi javaslatát. Azt indítványozták, hogy Magyary Zoltánt hívják meg a közigazgatási- és pénzügyi jogi tanszék élére. Vagyis ne pályázat, hanem meghívás útján töltsék be a tanszékét. A bizottsági jelentés arról is beszámolt, hogy mielőtt még a közjogi- és közigazgatási jogi tanszék átszervezését javaslatba hozták volna, tájékoztak Polner Ödön és Ereky István szegedi közjogász-professzoroknál, hogy elfogadnának-e egy esetleges meghívást a budapesti közjogi- és közigazgatási tanszék élére. Miután mindketten nemleges választ adtak, már semmi sem állta útját a tanszék átszervezésének.²² A közjogi- és közigazgatási jogi tanszék sorsa valószínűleg e visszautasításokat követően pecsételődhetett meg.

Évtizedekkel későbbi visszaemlékezéseiben Polner Ödön is megemlítette, hogy Magyary Zoltán ekkoriban megkérdezte tőle, hogy elfogadná-e a kar meghívását a közjogi jogi tanszék élére, „*mert akkor ő az aspirációjától visszavonulna*”. Az idősödő Polner Ödön azonban ekkor már nem aspirált a budapesti tanszékre.²³

Noha a Tomcsányi-féle bizottsági jelentés már a bevezetőben Magyary Zoltán meghívását javasolta, hosszasan foglalkozott – Dambrowszky Imrétől kezdve Márffy Edén át Weis Istvánig bezárólag – azokkal a közigazgatási jogász-professzorokkal, akik a tanszékbetöltésnél esetlegesen számításba jöhettek volna. Kit ezért, kit azért nem tartottak megfelelőnek. A bizottság úgy látta, hogy Magyary Zoltán a legalkalmasabb személy a tanszék élén. Ha ugyanis egész idejét a tudomány művelésének fogja szentelni – fogalmazott a jelentés –, akkor eddigi tudományos munkássága alapján már most megállapítható, hogy kiváló eredményeket fog felmutatni a közigazgatási- és pénzügyi jog művelése és oktatása terén. „*... Magyary képességeit és értékét nemcsak irodalmi működése alapján kell megítélni, amint hogy a jó tanár összértékét általában a különböző egyéni tulajdonságok összevetése alapján lehet csak helyesen megbecsülni. Magyary Zoltán a vallás- és közoktatásügyi*

---

²¹ Molnár Kálmán levele Reiner Jánosnak. Pécs, 1929. január 12. MTA KK, Ms 6218/6.

²² ELTE Levéltár. 7. a. 1. Állam- és Jogtudományi Kar. A Kari Tanács jegyzőkönyvei és mellékletei. 30. kötet. Az 1930. május 14-i VI. rendes ülés jegyzőkönyve. 976/1928-29.

²³ Polner Ödön: Emlékeim. (Nagyapától). Bp., 2008. 395.

adminisztrációban vezető pozíciót tölt be éppen conceptiósus elméjénél, kiváló szervező képességénél s ritka munkabírásánál fogva. Ha idejét kizárólag a tudományművelésnek szentelné, úgy említett egyéni tulajdonságai, már eddig is kifejtett értékes és nagy tehetséget revelláló irodalmi tevékenysége s jeles előadói képessége alapján már most meg lehet állapítani, hogy a közigazgatási és pénzügyi szakmának nagy munkabírást igénylő elméleti és hivatásszerű egyetemi oktatása terén is kiváló eredményeket tudna felmutatni.” A meghívás melletti érvként hivatkozott arra a bizottsági jelentés, hogy a VKM egyetemi osztályának vezetőjeként Magyary Zoltán akadályozva lenne abban, hogy pályázzon a tanszékre. A kari ülésen az is elhangzott, hogy Magyary írásban jelentette ki, hogy esetleges meghívását nagy megtiszteltetésnek venné és azt hálás köszönettel el is fogadná.²⁴ A kandidáló bizottság Magyary Zoltán meghívására vonatkozó javaslatát a kari ülés egyhangúan támogatta. Záró aktusként 1930. június 28-i hatállyal nevezték ki Magyary Zoltánt a közigazgatási- és pénzügyi jogi tanszék nyilvános rendes tanárává.

Elégge egyértelműnek tűnik, hogy a közjogi- és közigazgatási jogi tanszék átszervezésével és betöltésével kapcsolatos események Magyary Zoltán tudtával, sőt, bevonásával történtek,²⁵ miként az is egészen nyilvánvaló, hogy Klebelsberg Kunó is a „beavatottak” közé tartozott. Nélküle mindez nem valósulhatott volna meg. Sőt, valószínűleg meg is könnyebbült, hogy egykori bizalmas munkatársától elegáns módon vehetett búcsút.²⁶

Kmety Károly váratlan halálával hirtelen lehetőség adódott Magyary Zoltán számára, hogy a kultuszminisztériumtól megválva egyetemi katedrara kerüljön, de miután a pénzügyi jog témakörében szerezte meg az egyetemi magántanári címet, a tanszék átszervezése mutatkozott szükségesnek. Az átszervezéssel ugyanis sikerült a tanszékét Magyary Zoltán szakmai profiljához hozzáigazítani. A tanszék meghívás útján történő betöltése nemcsak a kari autonómia elvének felelt meg, hanem a pályáztatás nyűgétől is megkímélte a kart, legfőképp pedig kiténtetesként élhette meg a meghívás tényét a kiválasztott személy. Mindezek fényében válik érthetővé Eckhart Ferenc 1931-ben Molnár Kálmánhoz intézett levelének azon fordulata, amely arról szólt, hogy annak idején Eckhart a legszívesebben Molnárt látta volna a

---

²⁴ ELTE Levéltár. 7. a. 1. Állam- és Jogtudományi Kar. A Kari Tanács jegyzőkönyvei és mellékletei. 30. kötet. Az 1930. május 14-i VI. rendes ülés jegyzőkönyve. 976/1928-29.

²⁵ Saád József: A racionalizátor. In: Magyary Zoltán. Válogatta, sajtó alá rendezte, a bevezetést és a jegyzetek írta: Saád József. Bp., Új Mandátum Kiadó, 2000. 40.

²⁶ Szaniszló József: A Magyary-iskola és háború utáni sorsa. Bp., 1993. 27-28.

tanszék, mármint a közjogi-és közigazgatási jogi tanszék élén, „*de hát más érdekek a tanszék megszüntetését kívánták, amit én eléggé rosszalltam, de szavam nem igen lehetett hozzá.*”²⁷

***

Összegzésként megállapíthatjuk, hogy az 1923 és 1930 közötti időszak Magyary Zoltán tudományos pályafutásában egyaránt hozott sikereket és kudarokat. Sikerként könyvelhette el – még ha nem is ment zökkenőmentesen – az egyetemi magántanári cím megszerzését és a nyilvános rendes egyetemi tanári kinevezést, ám kudarcként élhette meg, hogy nem választották meg az MTA levelező tagjává. Még tagjelöltté sem válhatott. A rendelkezésre álló levéltári források a fenti eseményekkel összefüggő folyamatok teljesebb körű megismerése mellett ugyanakkor azokra a háttérben zajló egyetem- és tudománypolitikai játszmákra is rávilágítanak, amelyeknek Magyary Zoltán olykor bizony tevékeny részese is volt.

---

²⁷ Eckhart Ferenc levele Molnár Kálmánnak. h., n. (Budapest), 1931. március 14. MTA KK, Ms 6218/8.

© Schweitzer Gábor, MTA TK

MTA Law Working Papers

Kiadó: MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont

Székhely: 1014 Budapest, Országház utca 30.

Felelős kiadó: Körösi András főigazgató

Felelős szerkesztő: Szalai Ákos

Szerkesztőség: Hoffmann Tamás, Kecskés Gábor, Szalai Ákos, Szilágyi Emese

Honlap: <http://jog.tk.mta.hu/mtalwp>

Email: szalai.akos@tk.mta.hu

ISSN 2064-4515